

Zaštita intelektualnog vlasništva tajnom

Turković, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, University Department for Forensic Sciences / Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:227:742141>

Rights / Prava: [Attribution-NoDerivs 3.0 Unported](#)/[Imenovanje-Bez prerada 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-05**

SVEUČILIŠTE
U
SPLITU

SVEUČILIŠNI
ODJEL ZA
FORENZIČNE
ZNANOSTI

Repository / Repozitorij:

[Repository of University Department for Forensic Sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI STUDIJ ZA
FORENZIČNE ZNANOSTI**

FORENZIKA I NACIONALNE SIGURNOSTI

**DIPLOMSKI RAD
ZAŠTITA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA
TAJNOM**

PETRA TURKOVIĆ

Split, srpanj 2023.

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI STUDIJ ZA
FORENZIČNE ZNANOSTI**

FORENZIKA I NACIONALNE SIGURNOSTI

**DIPLOMSKI RAD
ZAŠTITA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA
TAJNOM**

Prof.dr.sc. Jozo Čizmić

PETRA TURKOVIĆ

729/2021.

Split, srpanj 2023.

Rad je izrađen u Splitu,

pod nadzorom Prof. dr. sc. Jozo Čizmić,

u vremenskom razdoblju od 16.05.2023. do 07.07.2023.

Datum predaje diplomskog rada: 07. srpanj 2023.

Datum prihvaćanja diplomskog rada: 10. srpanj 2023.

Datum usmenog polaganja: 17. srpanj 2023.

Povjerenstvo:

1. Izv. prof. dr. sc. Marija Boban

2. Dr. sc. Nevena Aljinović

3. Prof. dr. sc. Jozo Čizmić

Sadržaj

1. UVOD.....	1
1.1. Izvori i metode.....	1
1.2. Sadržaj rada.....	1
2. INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO.....	3
2.1. Zaštita autorskog prava.....	4
2.2. Subjekti autorskog prava.....	5
2.2.1. Autori.....	6
2.2.2. Autori sastavljenih djela.....	6
2.2.3. Koautori.....	6
2.2.4. Presumpcija autorstva i ostvarivanje autorskog prava kada autor nije poznat.....	7
2.2.5. Djela siročadi.....	7
2.3. Sadržaj autorskog prava.....	8
3. ZAŠTITA TAJNOM I VRSTE TAJNI.....	11
3.1. Profesionalna tajna.....	12
3.2. Liječnička tajna.....	12
3.3. Odvjetnička tajna.....	15
3.4. Javnobilježnička tajna.....	16
3.5. Novinarska tajna.....	17
3.6. Bankarska tajna.....	17
3.7. Osigurateljna tajna.....	19
3.8. Poslovna tajna.....	19
4. PRAVNA REGULATIVA U PODRUČJU TAJNOSTI PODATAKA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	21
4.1. Ustav Republike Hrvatske.....	21
4.2. Zakon o tajnosti podataka.....	22
4.3. Stupnjevi tajnosti podataka.....	23
4.4. Pristup podacima.....	24
4.5. Zaštita podataka.....	25
4.6. Zakon o informacijskoj sigurnosti.....	25
4.7. Mjere i standardi informacijske sigurnosti.....	26
4.8. Područja informacijske sigurnosti.....	27
5. REZULTATI.....	30

6. RASPRAVA.....	31
6.1. Patentno pravo.....	31
6.2. Poslovna tajna.....	31
6.3. Ugovor „know-how“.....	33
7. ZAKLJUČAK.....	34
8. LITERATURA.....	35
9. SAŽETAK.....	37
10. ABSTRACT.....	38
11. ŽIVOTOPIS.....	39
12. IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI.....	40

1. UVOD

Intelektualno vlasništvo može se definirati u fizičkom i poslovnom smislu. Kada je riječ o fizičkom aspektu intelektualnog vlasništva, bez obzira što je neopipljivo, intelektualno vlasništvo ima sve karakteristike kao i svako drugo vlasništvo, tj. ima obilježja imovine. Kada se intelektualno vlasništvo promatra u poslovnome smislu, riječ je o nematerijalnoj imovini koja, ukoliko se uspješno iskoristi, može biti odličan doprinos poslovanju. U kontekstu intelektualnog vlasništva razmatrati će se poslovne tajne i patenti, važnost njihove zaštite u svrhu poslovanja te način njihove zaštite u Republici Hrvatskoj. Razradom rada pokazati će se sličnosti i razlike zaštite intelektualnog vlasništva poslovnom tajnom i patentom. Svaki od navedenih oblika zaštite ima svoje specifičnosti koje se trebaju uzeti u obzir prilikom odluke o načinu zaštite intelektualnog vlasništva.

Ključne riječi: Intelektualno vlasništvo, tajna, poslovna tajna, patent

1.1. Izvori i metode

Diplomski rad temelji se na naučenim i već istraženim znanjem o intelektualnom vlasništvu i tajnama. Metoda koja se koristila prilikom pisanja rada je metoda sekundarnog istraživanja. Sekundarni podaci koje smo preuzeli iz različitih knjiga, znanstvenih članaka i zakona.

1.2. Sadržaj rada

Sadržaj rada temelji se na istraženoj literaturi te smo po njoj kreirali sadržaj rada.

Struktura rada je sljedeća:

- Uvod,
- Intelektualno vlasništvo,
- Zaštita tajnom i vrste tajni,
- Pravna regulativa u području tajnosti podataka u Republici Hrvatskoj,
- Rasprava,
- Rezultati,

- Zaključak.

Na samom početku rada istaknuti ćemo ukratko pojam intelektualno vlasništvo, poslovnu tajnu i patent. Naveli smo cilj rada i ključne riječi. Definirana je sama struktura rada te su navedeni izvori upotrebljene literature i metode.

U drugom dijelu rada govori se općenito o intelektualnom vlasništvu, njegovom pojmu i svrsi te utjecaju na društvo. Opisan je sadržaj i način zaštite autorskog prava. U radu su opisani subjekti autorskog prava, a to su: autori, autori sastavljenih djela, koautori, presumpcija autorstva i ostvarivanje autorskog prava kada autor nije poznat, djela siročadi.

U trećem dijelu rada objašnjen je pojam tajne te sve ono što ona obuhvaća u širem smislu. Navedena je podjela tajne na dvije kategorije. Prva kategorija je javna tajna koju čine: državna, vojna, službena i poslovna tajna. Druga kategorija je privatna tajna. Također, u ovom dijelu su navedene i opisane profesionalna tajna, liječnička, odvjetnička, javnobilježnička, novinarska, bankarska, osigurateljna i poslovna tajna.

U četvrtom dijelu rada poglavlju iznesena je pravna regulativa u području tajnosti. U potpoglavljima smo definirali Ustav Republike Hrvatske, zakon o tajnosti podataka, zakon o informacijskoj sigurnosti te smo naveli mjere i standarde informacijske sigurnosti.

Peto i šesto poglavlje rada bazirano je na kratke definicije poslovne tajne i patenta. Korištenjem već istražene literature u ovom dijelu smo utvrdili i pojasnili bitnu razliku između ta dva pojma.

U zadnjem dijelu rada iznesene su zaključne teze.

2. INTELEKTUALNO VLASNIŠTVO

Intelektualno vlasništvo u današnje vrijeme zauzima veliki utjecaj na život kakav poznajemo, ono pripada stvaratelju ideje pomoću kojeg pojedinac ima mogućnost zaštite i sigurnosti svog djela, koje mu omogućava sigurnost i motivaciju. Motivacija pojedinca na stvaranje intelektualnog vlasništva preduvjet je za razvitak kulturnog, društvenog i gospodarskog života te je razumljivo da ono uživa višestruku pravnu i institucijsku zaštitu¹.

Na razvitak intelektualnog stvaralaštva veliki utjecaj imaju sustavi pravnih propisa koji stvarateljima omogućavaju prava koja se referiraju na zaštitu njihovih osobnih i imovinskih interesa². Nematerijalna dobra označavaju proizvode ljudskog uma, koje je teško zaštititi skrivanjem, zatvaranjem ili drugim mjerama fizičke zaštite zbog čestog prikazivanja njihove vrijednosti drugim ljudima³.

Intelektualno vlasništvo kao pravo „vlasništva“ nad njegovim kreacijama koje je u fizičkom smislu neopipljivo no ima karakteristike imovine tj. može se „kupiti“, „prodati“, „licencirati“, „zamijeniti“, „pokloniti“ te „naslijediti“ kao i druga vlasništva⁴. Ne dozvoljena upotreba ili kopiranje predmeta intelektualnog vlasništva smatra se povredom prava, a sredstva i institucije pravnog sustava štite prava vlasnika koji raspolaže, upotrebljava i stječe koristi od vlasništva predmeta⁵. Određene „aspekte“ i „svojstva“ pojedinog proizvoda može se zaštititi nekim od raznih oblika intelektualnog vlasništva koji se nadopunjuju međusobno⁶.

Pravo autora u pogledu svog „autorskog djela“ karakterizira se kao autorsko pravo, te ono po svojoj osobnosti pripada ovlaštenoj osobi koja je kreirala autorsko djelo⁷. Autor ima potpuno pravo raspolagati svojim književnim, znanstvenim ili umjetničkim djelima.

Vremensko važenje autorskog prava po čl. 199. ZAPSP-a navedeno je da ono „traje za života autora i nakon njegove smrti 70 godina“⁸. Srodna se prava nešto slično odnose na prava

¹Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D., Nove tehnologije, intelektualno vlasništvo i informacijska sigurnost, str. 42.

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ Rosana Asić Pukljak, Nacionalna normizacija. Goriva i maziva: časopis za tribologiju, tehniku podmazivanja i primjenu tekućih i plinovitih goriva i inženjerstvo izgaranja, Vol. 47 No. 6, 2008., str. 1.

⁵ Podatak na stranici: <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/o-intelektualnom-vlasnistvu/>

⁶ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D., Op. cit., str. 45.

⁷ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima (NNN 111/2021: čl. 4. st. 1.)

⁸ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D., Op. cit., str. 342.

izvedbi umjetničkih izvođača, na fonogramima i njihovim proizvođačima, na videoigrama i audiovizualnim producentima, emitiranju radija i televizije⁹.

Zaštita autorskih djela, koje se definira kao intelektualna tvorevina iz književnosti, znanstvenosti i umjetnosti, uređuje se autorskim pravom. Nove tehnologije i njihova svojstva znatno utječu na razvoj autorskog prava.

Pravna regulative zaostaje u usporedbi na razvoj tehnologije. U prošlom i sadašnjem stoljeću tehnološki razvoj je omogućio profinjene suvremene modalitete i sredstva korištenja zaštićenih djela, tako i autorskih djela. Razvojem tehnologije i obilježjima koji se upotrebljavaju u stvaranju i distribuciji autorskih djela, razvoj autorskog prava uvelike je uvjetovan.

U subjektivnom smislu autorsko pravo uživaju: „autori književnih, znanstvenih i umjetničkih djela“, koje im omogućuje korištenje ili davanje trećoj osobi na upotrebu svog djela, samim tim je uključen i sustav zaštite tih prava. Autorsko pravo u objektivnom smislu je sustav pravnih pravila i načela koji uređuje prava pripadajuća autoru autorskog djela¹⁰.

2.1. Zaštita autorskog prava

Da bi se spriječila manipulacija, odnosno ne dozvoljeno korištenje kopijama izvornih originalnih djela, osobito zloupotreba korištenja autorskih djela putem Interneta potrebna je zaštita autorskog prava.

Autorsko pravo po svojoj prirodi pripada ovlaštenoj osobi koja ga je kreirala, da bi se stvorio preduvjet za zaštitu „autorskog prava“ potrebno je stvaranje samostalne, nepromjenjive osobne tvorevine. Djelo autora smatra se objavljenim ako je postao dostupan javnosti uz privolu nosioca prava te ako je uz dopuštenje nosioca prava autorskog djela ponuđeno javnosti ili stavljeno u promet u količinama koja zadovoljava racionalne potrebe društva te ako je djelo učinjeno raspoloživim javnosti, „bežično“ ili putem „žica“, koji javnosti pruža izravan pristup autorskom djelu bez obzira gdje se nalazili i kada (ZAPSP, čl. 5. st. 2.)¹¹. Originalna tvorevina iz književnosti, znanosti ili umjetnosti mora imati svoj individualni karakter, ono zahtjeva djela koja imaju svoj sadržaj ili oblik koji je nov i jedinstven, no ne zahtijeva potpunu novinu već subjektivnu izvornost. Subjektivno originalnim smatra se ono djelo u kojem autor ne oponaša već viđeno djelo. Za zaštitu

⁹ Podatak na stranici: <http://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/o-intelektualnom-vlasnistvu/>.

¹⁰ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D., Op. cit. str. 328.

¹¹ ZAPSP, čl. 5. st. 2.

autorskih prava kako stoji u čl.1. ZAPSP-a potrebno je da određeno djelo bude iz područja književnosti, znanosti ili umjetnosti¹².

Kada autorsko pravo prestane djelovati na određenom djelu, ono postaje javno dobro te ga se može slobodno upotrebljavati uz priznanstva autora, poštovanje i čast autora. Ukoliko dođe do povrede nekih od navedenih obveza, nasljednici autora i njihove udruge kojima su pripadali, imaju ovlast zahtijevati prestanak povrede te obveze¹³.

Djela koja se smatraju autorska su:

- „jezična djela (pisana djela, govorna djela, računalni programi)“,
- „glazbena djela, s riječima ili bez“,
- „dramska i dramsko-glazbena djela“,
- „koreografska i pantomimska djela“,
- „djela arhitekture“,
- „djela primijenjenih umjetnosti i industrijskoga dizajna“,
- „fotografska djela“,
- „audiovizualna djela“,
- „kartografska djela“¹⁴.

2.2. Subjekti autorskog prava

Osoba koja je svoju ideju ili viziju pretvorila u djelo naziva se „autorom“ te on ima „moralna prava“ od kojih su: „pravo prve objave, pravo na priznanje autorstva, pravo na poštivanje autorskog djela i čast ili ugled autora, pravo pokajanja“, imovinska prava kao što su „pravo reproduciranja, distribucije, priopćivanja autorskog djela javnosti, prerade itd.“¹⁵.

¹² Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D., Op. cit. str. 330.

¹³ UCHTENHAGEN, U., Osnivanje udruga za zaštitu autorskih prava – iskustva i zapažanja, WIPO, str. 7., dostupno na: www.ipr.gov.ba (posjećena 17.04.2023.)

¹⁴ Ibid, str. 331

¹⁵ Velagić, Z., Hocenski, I., Autorstvo u hrvatskim zakonima o autorskom pravu od 1846. do 2007. godine. Libellarium: časopis za istraživanja u području informacijskih i srodnih znanosti, Vol. 7 No.2, 2014. str. 13.

2.2.1. Autori

U ZAPSP-u čl. 19. st. 1 i 2. smatra se da su: „Autori koji je kreiraju autorsko djelo ne mogu biti pravne osobe već fizičke, od trenutka kada stvore svoje djelo njima pripada autorsko pravo. Osobama čija su imena, pseudonimi, umjetnički znakovi ili kod na specifičan način označeni na primjercima autorskog djela ili pri samoj objavi smatraju se autorima“ (ZAPSP, čl. 19. st. 1. i st. 2.)¹⁶.

2.2.2. Autori sastavljenih djela

Prema ZAPSP-u čl. 20. st. 1 i 2. navedeno je: „Kada autorsko djelo ima dva ili više autora koji su ga stvorili u zajedničke svrhu i upotrebu imaju pravo zadržati autorsko pravo na svom autorskom djelu te se njihovi odnosi uspostavljaju ugovorom. Ako takav ugovor nije sklopljen ili ako takvim ugovorom ili pravilima odgovarajuće organizacije za kolektivno ostvarivanje prava nije drukčije određeno, smatra se da svi autori sastavljenog djela imaju pravo na jednak udio u naknadi za korištenje toga sastavljenog djela“ (ZAPSP, čl. 20. st. 1. i st. 2)¹⁷.

2.2.3. Koautori

U ZAPSP-u čl. 22 definirano je: „Koautori djela su osobe koje su zajedničkim radom stvorile autorsko djelo, a čijim se doprinosima ne može samostalno koristiti. Koautorima pripada zajedničko autorsko pravo na stvorenom autorskom djelu, tako da svakome pripada dio toga autorskog prava računski određen razmjerno prema cijelom autorskom pravu. U sumnji koliki su koautorski dijelovi smatra se da su jednaki. Za objavljivanje, korištenje te za izmjenu njihova djela potreban je pristanak svih koautora. Pojedini koautor ne može uskratiti svoj pristanak iz razloga koji je protivan načelu savjesnosti i poštenja, ni poduzimati bilo koju radnju koja neopravdano šteti ili bi mogla štetiti zakonitim interesima ostalih koautora. Ako se ne postigne suglasnost svih koautora o objavljivanju, korištenju ili izmjeni njihova djela, odluku o tome donijet će sud na zahtjev bilo kojeg od koautora“. U čl. 21. ZAPSP-a glasi da: „Udio pojedinog koautora u koristima ostvarenim korištenjem koautorskog djela određuje se razmjerno njegovu koautorskom dijelu, ako nije drugačije određeno ugovorom između

¹⁶ ZAPSP, čl. 19. st. 1. i st. 2.

¹⁷ ZAPSP, čl. 20. st. 1. i st. 2.

koautora ili pravilima odgovarajuće organizacije za kolektivno ostvarivanje prava“ (ZAPSP, čl. 21.)¹⁸.

2.2.4. Presumpcija autorstva i ostvarivanje autorskog prava kada autor nije poznat

U ZAPSP-u. čl. 122. definirana je presumpcija autorstva: „Osoba čije je ime, pseudonim, umjetnički znak ili kod na uobičajen način označen na primjercima autorskog djela ili pri samoj objavi autorskog djela smatra se autorom, sve dok se ne dokaže suprotno. Kada autor nije poznat i ne može ga se odrediti pomoću gore navedenih karakteristika, autorsko pravo može se ostvarivati za: izdano djelo (nakladnik koji je autorsko djelo zakonito izdao), za objavljeno, ali neizdano djelo (osoba koja je autorsko djelo zakonito objavila). Kada se otkrije identitet autora, sva navedena ovlaštenja prestaju, te nakladnik kao osoba koja je autorsko djelo objavila, dužna je autoru predati imovinske koristi koje je stekla ostvarivanjem njegova prava¹⁹. Autorsko pravo na djelu nepoznatog autora traje 70 godina od zakonite objave tog djela. Ako autor tijekom tog razdoblja otkrije svoj identitet, primjenjuje se rok iz čl. 119. ZAPSP-a da autorsko prave traje za života autora i 70 godina nakon njegove smrti“ (ZAPSP. čl. 122.)²⁰.

2.2.5. Djela siročadi

U ZAPSP-u čl. 25. definirana su djela siročadi: „Autorsko djelo smatra se djelom siročetom ako ni nakon pažljive potrage provedene u skladu s ZAPSP-a nije identificiran autor tog djela ili nijedan od koautora ili je identificiran autor, ali nije pronađen ili su identificirali koautori, ali nisu svi pronađeni. Ako su neki koautori pronađeni, s djelom siročetom postupat će se na način na kakav su pronađeni koautori odobrili korištenje tog djela. Autor ili koautor djela siročeta može u bilo kojem trenutku prekinuti primjenu odredaba o postupanju s djelima siročadi iz ZAPSP-a u odnosu na vlastita prava. Djelo koje se prema pravu druge države članice EU smatra djelom siročetom smatra se djelom siročetom i u RH, bez potrebne provedbe postupka pažljive potrage. Isto se na odgovarajući način primjenjuje i na koautorska djela u odnosu na koja je u drugoj državi članici EU nije utvrđeno da im

¹⁸ ZAPSP, čl. 21.

¹⁹ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D., Op. cit. str. 335.

²⁰ ZAPSP. čl. 122.

pripada status djela siročadi jer nisu identificirani ili pronađeni svi koautori, ali samo u odnosu na njihov koautorski dio“ (ZAPSP, čl. 25)²¹.

2.3. Sadržaj autorskog prava

Autorsko pravo je jedinstveno pravo koje se sastoji od: „moralnog prava autora, imovinskog prava autora i drugih prava autora“. „Moralna prava autora“ su prava čija je svrha zaštititi individualne veze autora s njegovim stvaralaštvom. U prava moralnog karaktera ubrajamo: „pravo prve objave, pravo na priznanje autorstva, pravo na poštovanje autorskog djela i časti ili ugleda autora i pravo pokajanja“²².

Pravo prve objave definira uvjete po kojima će autorsko djelo prvi puta biti objavljeno, tj. na koji način, u kojem vremenu i gdje se objavljuje (ZAPSP čl.27)²³. Autor može otkriti sadržaj ili opis autorskog djela javnosti sve do objave samog autorskog djela. Ako je autor prihvaćen i definiran kao autor djela govori se o pravu na „priznanje autorstva“ (pravo paterniteta). Ukoliko autorsko djelo koristi javno, obveza je naznačiti autora. Autor se ne navodi ukoliko isti ne želi biti naveden, što treba biti istaknuto u izjavi pisanog oblika, te ukoliko je navođenje autora onemogućeno²⁴.

„Pravo na priznanje autorstva“ naslanja se pravo na to da se poštiva autorsko djelo, njegova čast i ugleda koje se određuje kao protivljenje svakoj izmjeni tog djela, te upotrebi „autorskog“ djela koje rezultira uništenjem njegove časti i ugleda ²⁵.

Pravo pokajanja ili pravo opoziva je pravo autora da poništi pravo na upotrebljavanje svog autorskog djela, uz obvezu popravljjanja štete nositelju toga prava ukoliko bi korištenje toga prava naštetilo njegovom društvenom ugledu. Ovo pravo ostvaruju i autorovi sljedbenici ako je to definirano zakonskim nasljeđivanjem (oporukom) ili ako se utvrdi da je autor tijekom svoga života na ovlašten način pokušavao ostvariti to pravo, no bio je spriječen²⁶. Od trenutka kada je autor položio osiguranje za naknadu štete opoziv postaje važeći. Nosioc prava obvezan je u roku od tri mjeseca od dana kada primi izjavu o opozivu utvrditi autoru iznos troškova koji su ostali nepokriveni zbog pripremanja upotrebljavanja autorskog djela do

²¹ ZAPSP, čl. 25.

²² Blažević, B., Zaštita autorskih moralnih prava, „Hrvatsko sudstvo“, 2, 1998., 6, str. 20.

²³ ZAPSP čl.27.

²⁴ ZAPSP, čl.28.

²⁵ ZAPSP, čl. 29 i čl. 30.

²⁶ ZAPSP čl. 31

dana primitka izjave²⁷.

Imovinska prava autora štite autorove imovinske ili materijalne interese, imovinska ovlaštenja te moralne autorove interese. Autor sa svojim djelom i koristi koju ostvaruje tim djelom, autor u potpunosti ima pravo uraditi što ga je volja, te ima pravo svakog od toga isključiti. Imovinska prava sastoje se od prava umnožavanja, prava distribuiranja, prava priopćavanja autorskog djela javnosti i prava prerade (ZAPSP, čl. 32)²⁸.

Pravo umnožavanja ili pravo reproduciranja je pravo koje omogućuje da se autorsko djelo izradi u: „jednome ili više primjeraka, u potpunosti ili u dijelovima, izravno ili neizravno, privremeno ili trajno, bilo kojim sredstvima i u bilo kojem obliku“ (ZAPSP, čl. 33)²⁹. Pravom umnožavanja utvrđuje se označeni pojam autorskog djela na materijalnoj ili drugoj adekvatnoj podlozi, što se naziva fiksiranje. Što se osobito postiže “grafičkim postupcima, fotokopiranjem i drugim fotografskim postupcima” koji omogućavaju isti rezultat bilo to „zvučnim ili vizualnim snimanjem, izvedbom djela arhitekture, pohranom autorskog djela u elektroničkome obliku..”³⁰.

Stavljanje u promet izvornika ili primjeraka autorskog djela prodajom ili na neki drugi način u javnost omogućuje se pomoću prava distribuiranja. Stavljanjem u javnost primjerak autorskog djela prodajom ili nekim drugim načinom omogućuje se pomoću prava distribuiranja. Ukoliko je pravo distribucije iskorišteno ne prestaje važiti pravo da se autorsko djelo može iznajmiti, pravo autora da dozvoli ili ne izvoz ili uvoz originala ili primjerka djela u neku državu, te pravo na naknadu za javnu posudbu djela³¹. Pravo iznajmljivanja kojim se stječe upotrebljavanjem izvornika ili drugih primjeraka autorskog djela u vremenski ograničenom razdoblju, u svrhu postizanja imovinske koristi bilo to izravna ili neizravna korist (ZAPSP, čl. 34)³².

Na sagrađena djela arhitekture i djela primijenjenih umjetnosti ne odnosi se „pravo iznajmljivanja”. Ukoliko autor svoja prava iznajmljivanja povjeri distributeru fonograma ili filmskom producentu, ima potpuno pravo zadržati prikladnu naknadu za iznajmljivanje svojeg autorskog djela te nema pravo odricanja na naknadu. Osoba koja iznajmljuje autorsko djelo obvezna je plaćati naknadu za iznajmljivanje³³.

²⁷ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D., Op. cit. str. 338.

²⁸ ZAPSP, čl. 32.

²⁹ ZAPSP, čl. 33.

³⁰ Ibid, str. 339.

³¹ Ibid.

³² ZAPSP, čl. 34.

³³ Spaić, V., Teorija autorskog prava i autorsko pravo SFRJ, Zrinski-Čakovec, Zagreb-Beograd-

Po čl. 54. ZAPSP-a pravo prerade predstavlja: „pravo prevođenja, prilagođavanja, glazbene ili druge obrade ili koje druge preinake autorskog djela“.

3. ZAŠTITA TAJNOM I VRSTE TAJNI

Tajnom smatramo svaki podatak koji mora ostati skriven, ne smije biti poznat određenim osobama, dok poseban krug ljudi ipak smije biti upućen u taj podatak. Postoje određene društvene norme koje zabranjuju objavljivanje podataka izvan određenog kruga ljudi³⁴. Tajna u širem smislu označava sve što je nepoznato, no u međuljudskim odnosima uži smisao tajne podrazumijeva sve ono što se čuva od drugih ljudi ili javnosti.

Klasificirani podatak podrazumijevamo onaj kojim je nadležno tijelo na propisan način utvrdilo stupanj tajnosti, dok se kao neklasificirani podatak smatra onaj kojem nije utvrđen stupanj tajnosti, te je njegova svrha namijenjena u korist službene svrhe³⁵. Znanje određenih činjenica o kojima se sazna putem povjerljivih načina kao što su pozivi, te one koje ne smiju biti dostupne javnosti bez nanošenja štete interesima pojedinca ili grupe smatraju se tajnom³⁶. Aktivna skupina koja se danas može označavati kao tajna, dok sutra ne mora biti.

Sve vrste tajni mogu biti podijeljene u dvije kategorije, javna i privatna. Javna tajna sadrži informacije koje su propisanim pravilima dužni čuvati „državna tijela, tijela jedinica lokalne i područne samouprave, pravne osobe s javnim ovlastima te pravne i fizičke osobe“, u javne tajne spadaju vrste tajni kao što su „državna, vojna, službena i poslovna tajna“³⁷. Državnu tajnu čine informacije koje su zbog njenog sastava i stupnja tajnosti dužni čuvati „državni dužnosnici“. Vojnu tajnu čine informacije koje su zbog njenog sastava i stupnja tajnosti dužni čuvati pripadnici „oružanih snaga“. Službenu tajnu čine informacije koje su zbog njenog sastava i stupnja tajnosti dužni čuvati „državni službenici“³⁸. Privatna tajna označava podatak koji je dobiven prijenosom informacija između jedne i druge osobe na temelju njihovog bliskog odnosa ili povjerenja koji posjeduju³⁹. Osobna tajna podrazumijeva podatak koji je zakonom ili propisom određen kao tajna. Svaki podatak koji se svodi na identificiranu osobu ili osobu kojoj se identitet može utvrditi „izravno“ ili „neizravno“, naručito na osnovi njenih fizičkih, psiholoških, mentalnih i dr. obilježja je osobni podatak⁴⁰.

³⁴ Ibid, str. 691.

³⁵ Zakon o tajnosti podataka (NN 79/07. 86/12 na snazi od 07.08.2007.), čl. 2.

³⁶ Čizmić, J., Pravo pacijenata na obaviještenost, s posebnim osvrtom na zaštitu tajnosti podataka o zdravstvenom stanju pacijenta. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 29. br. 1, 2008, str. 17.

³⁷ Čizmić, J. Op. Cit, str. 18.

³⁸ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D., Op.cit. str. 692.

³⁹ Ibid, str. 18.

⁴⁰ Zakon o zaštiti osobnih podataka (NN 106/2012.), čl. 2.

3.1. Profesionalna tajna

Od velikog je značaja da se profesionalna tajna čuva jer bi njeno otkrivanje moglo povrijediti pravo na privatnost neke osobe⁴¹, u njoj su sadržane informacije o privatnom životu ili obiteljskoj zajednici stranke u koje su upućeni tijekom obavljanja svoje djelatnosti „odvjetnici, branitelji, javni bilježnici, doktori medicine, vjerski ispovjednici“ te druge osobe⁴². Ovisno o vrsti profesionalne tajne određuju se posebni pravilnici prilikom obavljanja određenih zanimanja⁴³. Bez obzira kako se dođe do saznanja tajnog podatka ili stjecanja mogućnosti u uvid u tajne informacije, svatko je obvezan štititi profesionalnu tajnu (ZZTP, čl. 28. st.1.)⁴⁴. Profesionalna tajna ne pripada kao osobna tajna pripadnika određenih zanimanja već je ona tuđa, on je obvezan štititi tuđu tajnu kao svoju profesionalnu tajnu, tajne klijenata s kojima se susreće i s kojima surađuje poslovno. Samim obavljanjem te struke nametnuto je članu slobodnih profesija da je obvezan čuvati tajnu klijenata s kojima radi, da mu pristupe s povjerenjem u svrhu jačanja njihovog prava osobnosti u pravilnom smjeru⁴⁵. Svatko tko je povrijedio obvezu čuvanja profesionalne tajne, povrijedio je uz nečiju privatnost i svoju profesiju⁴⁶.

3.2. Liječnička tajna

Liječnik prilikom obavljanja svoje profesije može ustanoviti ili otkriti određene činjenice o pacijentu koje nisu poznate drugima te za koje on želi da ne budu otkrivene drugima. Otkrivanje navedenog naziva se i označava liječničku tajnu⁴⁷. Sve što doktor prilikom pružanja pomoći pacijentu otkrije o njegovom zdravstvenom stanjem mora čuvati kao liječničku tajnu (Zakon o liječništvu, „NN 121/03, 117/08“, čl. 21.)⁴⁸, ako pacijent zatraži, liječnik je obvezan čuvati i pred pacijentovom obitelji i nakon njegove smrti, osim ako bi se čuvanjem liječničke tajne ugrozili životi i zdravlje drugih ljudi.

U sustavima u kojima se svi pacijentovi podaci moraju prenijeti, obraditi i pohraniti također je prenesena obveza čuvanja liječničke tajne (Kodeks medicinske etike i deontologije,

⁴¹ Čizmić, J. Op.cit. str. 19.

⁴² Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D. Op.cit. str. 694.

⁴³ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D. Op.cit., str. 696.

⁴⁴ ZZTP, čl.28. st.1.

⁴⁵ Vidi:Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D. Op.cit., str. 695.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D. Op.cit. str. 697.

⁴⁸ Zakon o liječništvu, „NN 121/03, 117/08“, čl. 21.

„NN br. 55/08., 139/15“, čl. 2 st. 14.)⁴⁹. Nije nužno potrebno da pacijent stavlja naglasak na određeni podatak ili činjenicu za koju želi da ima karakter tajnosti, liječnik sam mora prosuditi stupanj povjerljivosti pojedine stavke odnosno činjenice⁵⁰. Obveza čuvanja liječničke tajne ne treba se procjenjivati po „objektivnom“ smislu već po „subjektivnom“ kriteriju, bez pravnih i moralnih procjenjivanja, tj. da onaj na koga se tajna odnosi mora sama izraziti želju da određena činjenica bude nedostupna za druge⁵¹. Naime, samo čuvanje liječničke tajne prostire se i na to da medicinska dokumentacija također treba biti sačuvana⁵².

Točna, iscrpna i datirana medicinska dokumentaciju obveza je liječnika, koju mora voditi u po pravilima na području zdravstva te koja mora biti dostupna u bilo kojem trenutku da bi se mogli pružiti dostatni podaci o zdravstvenom stanju pacijenta i njegovom liječenju, te ju je liječnik obavezan predočiti na zahtjev „ministarstvu nadležnom za zdravstvo, tijelima državne uprave u skladu s posebnim propisima, Hrvatskoj liječničkoj komori ili sudbenoj vlasti“ (ZOLJ, čl. 23. st.1.)⁵³. Sve podatke koje liječnik prilikom obavljanja svoje dužnosti otkrije od pacijenta nemaju karakter tajnosti, već takvo obilježje imaju svi podaci koji se upleću u interes ili intimni osjećaj pacijenta koje on ne želi objaviti drugim osobama ili koje bi mu njihovo objavljivanje naštetilo⁵⁴. Po čl. 8. Zakona o zaštiti prava pacijenta „NN 169/04, 37/08“, pacijent steče pravo na zdravstvenu zaštitu i pravo na pristup medicinskoj dokumentaciji. Pacijent jedini ima pravo korištenja medicinskom dokumentacijom jer je medicinska dokumentacija strogo „osobno pravo“, podaci o zdravstvenom stanju pacijenta spadaju u osobne podatke te se ne smiju otkrivati trećim osobama, to pravilo o njihovoj zaštiti moraju poštivati svi subjekti⁵⁵.

Neke od trećih osoba ostvaruju pravo na uvid u medicinsku dokumentaciju i bez pacijentove suglasnosti, zbog čega je liječnik dužan na zahtjev predočiti medicinsku dokumentaciju „ministarstvu nadležnom za zdravstvo, tijelima državne uprave u skladu s posebnim propisima, Hrvatskoj liječničkoj komori ili sudbenoj vlasti“⁵⁶.

Odredbama Ustava Republike Hrvatske svakome je zajamčeno da su im sigurni i tajni osobni podatci koji se mogu prikupljati, obrađivati i upotrebljavati u uvjetima koji su određeni

⁴⁹ Kodeks medicinske etike i deontologije, „NN br. 55/08., 139/15“, čl. 2 st. 14.

⁵⁰ Čizmić, J. Pravo pacijenta na obaviještenost, s posebnim osvrtom na zaštitu tajnosti, str. 20.

⁵¹ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D. Op.cit. str. 698.

⁵² Čizmić, J. Pravo pacijenta na obaviještenost, s posebnim osvrtom na zaštitu tajnosti, str. 24.

⁵³ ZOLJ, čl. 23. st.1.

⁵⁴ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D. Op.cit. str. 698.

⁵⁵ Čizmić, J. Pravo na pristup podacima u medicinskoj dokumentaciji, str. 92.

⁵⁶ Čizmić, J. Op. cit. str. 93.

zakonom te uz privolu ispitanika (Ustav Repulike Hrvatske, „NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14“ č. 37. st.1.)⁵⁷. Suprotno utvrđenoj svrsi njihovog prikupljanja uporaba osobnih podataka je zabranjena (Ustav RH, čl. 37. st. 3.)⁵⁸. Pravo na zdravstvenu zaštitu jamči se svakome u skladu sa zakonom (Ustav RH, čl. 59.)⁵⁹.

U današnje vrijeme razvitak kompjuterizacije u kojoj su pohranjeni medicinski dokumenti otežavaju zaštitu liječničke tajne, također zaštiti pospješuje sve veća zainteresiranost javnosti o zdravstvenom stanju pojedinog pacijenta. Liječnička tajna može se oštetiti usmenim ili pismenim putem, no postoje i drugi načini kao što su iznošenje javnosti fotografskih snimki, neoprezno objavljivanje podataka o pojedinom pacijentu itd.⁶⁰.

Psihološki uzročnici koji mogu dovesti do situacije u kojoj liječnička tajna biva otkrivena su obmana, želja za otkrivanjem, koristoljubljujnost, neuračunljivost, ljutnja, tuga, itd.⁶¹. Liječnička tajna može se otkriti i posredno, kao što je zahtjev suda ili drugih državnih tijela (npr. sud zahtijeva povijest bolesti nekog pacijenta radi sudsko - medicinskoga vještačenja)⁶². U situaciji kada liječnik ne pohrani medicinsku dokumentaciju pacijenta na propisan način i time omogući trećim osobama da joj pristupi ili je odnese, smatra se otkrivanje liječničke tajne nečinjenjem tj. propuštanjem⁶³.

Ukoliko liječnik prilikom obavljanja svoje profesije povrijedi etičko načelo to dovodi do njegove kaznene odgovornosti. Liječnik po moralnoj dužnosti obvezan je čuvati liječničku tajnu, te je to pojačanom pravnim normama koje propisuje kaznenu odgovornost. U Kaznenom Zakonu glasi da: „ukoliko doktor medicine, doktor stomatologije, primalja ili drugi zdravstveni djelatnik koji na bilo koji neovlašteni način povrijedi liječničku tajnu koju je prilikom obavljanja svog zvanja saznao, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do šest mjeseci“ (KZ „NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22“ čl. 132. st.1.)⁶⁴.

⁵⁷ Ustav Repulike Hrvatske, „NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14“ č. 37. st.1.

⁵⁸ Ustav RH, čl. 37. st. 3.

⁵⁹ Ustav RH, čl. 59.

⁶⁰ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D. Op.cit. str. 701.

⁶¹ Ibid.

⁶² Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D. Op.cit. str. 702.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ KZ „NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22“ čl. 132. st.1.

3.3. Odvjetnička tajna

Zakonom o odvjetništvu uređeno je da: „ustrojstvo i djelovanje odvjetništva kao služba koja je neovisna i samostalna omogućiti pružanje pravne pomoći fizičkim i pravnim osobama prilikom ostvarivanja i zaštite njihovih prava i pravnih interesa“ (ZO, „NN 09/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11, 126/21“, čl. 1.)⁶⁵.

Sukladno zakonu sve ono što odvjetnik prilikom zastupanja sazna o svojoj stranci ili mu ona povjeri obvezan je štiti kao odvjetničku tajnu (ZO, 13. st. 1.)⁶⁶, te odvjetnici sami moraju savjesno procijeniti što stranka želi da ostane odvjetnička tajna (Kodeks odvjetničke etike, čl. 26.)⁶⁷. Osobe koje rade u odvjetničkom uredu ili su radile dužne su čuvati odvjetničku tajnu (ZO, čl. 13. st. 2.)⁶⁸. U situacijama kada se pruža pravna pomoć pravnim osobama ili nekom drugom javnom tijelu odvjetnik se ne smije dovesti u situaciju da upotrijebi na štetu stranke ono što povjerljivo sazna, također mu nie dozvoljeno zloupotrijebiti povjerljivu informaciju na štetu nekog člana, osim ako nije u prilikom pružanja pravne pomoći. (Kodeks, čl. 29.)⁶⁹, te se obvezuje čuvati podprijetnjom disciplinske odgovornosti odvjetničku tajnu prilikom pružanja pravne pomoći (Kodeks, čl. 30.)⁷⁰. Naime, odvjetnik je svojim zaposlenima obvezan u ugovoru o radu istaknuti da je povreda odvjetničke tajne jedan od uzroka prestanka radnog odnosa (Kodeks, čl. 33.)⁷¹.

Odvjetniku radi čuvanja odvjetničke tajne o predmetima koji su mu bili dostupni radi obavljanja djelatnosti nije dozvoljeno iznositi informacije u javnost (Kodeks, čl. 31.)⁷². Na odgovarajući način se primjenjuju prava i obveze čuvanja odvjetničke tajne na odvjetnike i druge zaposlenike u odvjetničkom uredu (Kodeks, čl. 32.)⁷³.

Odvjetnička tajna može se iznositi u situacijama kada stranka odvjetniku na određen način dozvoli, samo ako je to nužno potrebno u svrhu obrane odvjetnika ili nekog opravdanja (Kodeks, čl. 34.)⁷⁴. Odvjetnik svoju profesiju mora izvršavati na takav način da se njegova

⁶⁵ ZO, „NN 09/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11, 126/21“, čl. 1.

⁶⁶ ZO, 13. st. 1.

⁶⁷ Kodeks odvjetničke etike, čl. 26.

⁶⁸ ZO, čl. 13. st. 2.

⁶⁹ Kodeks, čl. 29.

⁷⁰ Kodeks, čl. 30.

⁷¹ Kodeks, čl. 33.

⁷² Kodeks, čl. 31.

⁷³ Kodeks, čl. 32.

⁷⁴ Kodeks, čl. 34.

stranka ne mora dovoditi u osjećaj straha da će odgovarati za ono što mu je povjerila prilikom zastupanja u obrani, kao i svaka druga stranka koja se u odvjetničkom uredu mora osjećati sigurno i zaštićeno i bez straha da sve izrečeno neće biti dostupno javnosti⁷⁵.

3.4. Javnobilježnička tajna

Javni bilježnik sve što otkrije u svojoj službi obvezan je čuvati kao tajnu (Zakon o javnome bilježništvu, „NN 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16, 57/22“ čl. 37. st. 1.)⁷⁶ i sve osobe koje su zaposlene kod javnog bilježnika dužne su čuvati javnobilježničku tajnu (ZJB, čl. 37. st.2.)⁷⁷. Javnog bilježnika stranka može osloboditi čuvanja tajne. Kada se dogodi smrtni slučaj stranke ili situacija da je od dotične/dotičnog teško pribaviti izjavu, javni bilježnik može po zakonu zatražiti od određenog suda za to područje da ga se razriješi dužnosti čuvanja tajne. Sud prije donošenja odluke može zatražiti da se Komora o tome izjasni (ZJB, čl. 37. st. 3.)⁷⁸. Nakon prestanka službe, odnosno zaposlenja dužnost čuvanja javnobilježničke tajne i dalje postoji (ZJB, čl. 37. st. 4)⁷⁹.

Javni bilježnik nema pravo podnijeti prijavu protiv stranke povodom traženog pravnog mišljenja ili podignutog zahtjeva za obavljanje ovlaštenih radnji. Također, javni bilježnik ne smije ni jednom tijelu vlasti prilagati primjere svojih dokumenata bez njihova pismenog zahtjeva za dostavu jasno definirane i naglašene javnobilježničke isprave (ZJB, čl. 37. st. 5.)⁸⁰. Cilj zabrane podnošenja prijave protiv stranaka razvijanje je povjerenja u javnobilježničkim službama⁸¹.

Javni bilježnik po osnovnom načelu javnobilježničke etike svoju službu mora obavljati na savjestan, pošten i nepristran način (Kodeks javnobilježničke etike, čl. 2.)⁸², te za sve ono što ga se ne tiče ne smije pokazivati zainteresiranost i ponašanje određenih osoba ne smije neprimjereno komentirati. Ako javni bilježnik povredi dužnost čuvanja tajne čini disciplinski prijestup (ZJB, čl. 145. st. 3. t. 2.)⁸³.

⁷⁵ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D. Op.cit. str. 704.

⁷⁶ Zakon o javnome bilježništvu, „NN 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16, 57/22“ čl. 37. st. 1.

⁷⁷ ZJB, čl. 37. st.2.

⁷⁸ ZJB, čl. 37. st. 3.

⁷⁹ ZJB, čl. 37. st. 4.

⁸⁰ ZJB, čl. 37. st. 5.

⁸¹ Ibid.

⁸² Kodeks javnobilježničke etike, čl. 2.

⁸³ ZJB, čl. 145. st. 3. t. 2.

3.5. Novinarska tajna

Novinarska tajna propisana je Zakonom o medijima, u kojem je naglašeno da novinar nije obavezan javnost informirati o izvorima podataka koje je objavio ili će objaviti (ZM, „NN 59/04, 84/11, 81/13, 114/22“, čl. 30. st. 1.)⁸⁴, osim ako Državno odvjetništvo ne podnese zahtjev nadležnom sudu da je novinar obavezan iznijeti podatke o izvoru obavljanih informacija ili onih kojih će objaviti (ZM, čl. 30. st. 4.)⁸⁵. Novinarska tajna nije u punom smislu profesionalna tajna kao obveza i pravo, već pravo novinara da odbije dati izvor podataka o objavljenoj informaciji⁸⁶.

3.6. Bankarska tajna

Bankarska tajna propisana je Zakonom o bankama „NN, 84/2002“ u kojem je navedeno da: „Banka je obvezna čuvati kao povjerljive podatke o stanju pojedinačnih štednih uloga i ostalih novčanih depozita banke te o stanju i prometu po tekućim i žiro računima, te sve podatke, činjenice i okolnosti koje je saznala prilikom pružanja usluga klijentima i u obavljanju poslova s određenim klijentima“ (ZBK, čl. 98.)⁸⁷.

Temelj bankarske tajne neupitno je da je profesionalna tajna bankarskog poziva jer kao što i u svim drugim odnosima koji su osnovani na temelju profesionalne tajne postoji visoki stupanj povjerenstva⁸⁸.

Bankarska tajna se može definirati kao pravna obveza kreditne institucije da ne otkriva o imovinskim prilikama svojeg klijenta i da onemogući trećima davanje informacija o svojem klijentu ili o trećem o kojem je saznala u poslovnom odnosu s klijentom.

Dužnost banke i pravo banke možemo definirati kao dva osnovna obilježja bankarske tajne. Pravo banke kao uskraćivanje informiranja koja se odnose na predmet bankarske tajne, ako banka nije dužna dati obavijesti prema zakonu ili posebnom pravnom temelju⁸⁹.

Kao obveza čuvanja bankovne tajne po čl. 99. st. 2. ZBK-a definirano je da se ono ne

⁸⁴ ZM, „NN 59/04, 84/11, 81/13, 114/22“, čl. 30. st. 1.

⁸⁵ ZM, čl. 30. st. 4.

⁸⁶ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D. Op.cit. str. 705.

⁸⁷ ZBK, čl. 98.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D. Op.cit. str. 706.

odnosi se na sljedeće slučajeve:

- 1) „ako se pisanim putem klijent izričito suglasi da se određeni povjerljivi podaci mogu priopćiti“,
- 2) „ako je objavljivanje povjerljivih podataka neophodan za prikupljanje i utvrđivanje činjenica u kaznenom postupku i onom koji mu prethodi, te se to pisanim putem zatraži ili naloži nadležni sud“,
- 3) „ako se povjerljivi podaci objavljuju za potrebe Ureda za sprječavanje pranja novca, a na temelju zakona kojim se regulira sprječavanje pranja novca“,
- 4) „ako je objavljivanje povjerljivih podataka potrebno za utvrđivanje pravnog odnosa između banke i klijenta u sudskom sporu, a to pisanim putem zatraži ili naloži nadležni sud“,
- 5) „ako se povjerljivi podaci objavljivanju za potrebe ostavinskog ili drugog imovinskopravnog postupka na temelju pisanog zahtjeva nadležnog suda“,
- 6) „ako je objavljivanje povjerljivih podataka potrebno za provedbu ovrhe nad imovinom klijenta banke, a to pisanim putem zatraži ili naloži nadležni sud“,
- 7) „ako se povjerljivi podaci objave Hrvatskoj narodnoj banci, Deviznom inspektoratu ili drugom nadzornom tijelu za potrebe nadzora koji oni obavljaju iz svog djelokruga, u okviru svojih zakonskih ovlasti, a na temelju pisanog zahtjeva“,
- 8) „ako se povjerljivi podaci objavljuju pravnoj osobi, odgovarajućeg oblika organiziranja, koju mogu osnovati banke s ciljem prikupljanja i pružanja podataka o ukupnom iznosu, vrstama i urednosti izvršavanja obveza fizičkih i pravnih osoba, nastalih po bilo kojoj osnovi“,
- 9) „ako su povjerljivi podaci potrebni poreznim tijelima u postupku koji oni provode u okviru svojih zakonskih ovlasti, a priopćavaju se na njihov pisani zahtjev“,
- 10) „ako se povjerljivi podaci objavljuju za potrebe institucija za osiguranje uloga, a na temelju zakona kojim se regulira osiguranje uloga“ (ZBK, čl. 99. st. 2.)⁹⁰.

Hrvatska narodna banka, sudovi ili druga nadležna tijela mogu upotrebljavati tajne podatke do kojih su došli na temelju čl. 99. st. 2. ZBK-a samo u svrhu za koju su dani te iste ne smiju objavljivati trećim osobama ili im pružiti mogućnost da saznaju za njih ili ih upotrijebe, osim u situacijama koje su propisane zakonom (ZBK, čl. 100. st. 1.)⁹¹.

⁹⁰ ZBK, čl. 99. st. 2.

⁹¹ ZBK, čl. 100. st. 1.

3.7. Osigurateljna tajna

Osigurateljna tajna propisana je Zakonom o osiguranju „NN 30/15, 112/18, 63/20, 133/20, 151/22“. U ZOS-u čl. 386. st. 1. navedeno je da: „Svi podatci, informacije, činjenice i okolnosti koje je društvo za osiguranje saznalo u poslovanju s određenim društvom za osiguranje, tj. osiguranikom, tj. s drugim imateljem prava iz osiguranja dužno je čuvati kao povjerljive“⁹².

Također u čl. 387. st. 1. ZOS-a spominje se da: „Članovi tijela društva za osiguranje, dioničari društva za osiguranje, osobe koje obavljaju reviziju, zaposlenici društva za osiguranje, povjerenici, članovi posebne uprave, likvidatori, odnosno druge osobe kojima su vezano za njihov rad u društvu za osiguranje ili uz pružanje usluga za društvo za osiguranje na bilo koji drugi način dostupni podaci koji se u smislu ZOS-a i propisa kojima se uređuje zaštita osobnih podataka smatraju povjerljivim podacima, ne smiju te podatke objavljivati, odnosno učiniti dostupnim trećim osobama, iskoristiti ih protiv interesa društva za osiguranje i korisnika njegovih usluga ili omogućiti da ih koriste treće osobe“⁹³.

3.8. Poslovna tajna

Poslovnom tajnom smatramo sve podatke koji predstavljaju proizvodnu tajnu ili rezultat istraživanja te koji su kao takvi definirani zakonom, propisima ili općim aktima trgovačkog društva, ustanove ili neke druge pravne osobe čije bi javno iznošenje moglo donijeti neke od posljedica za njen gospodarski interes (ZZTP, „NN 108/96“ čl. 19. st. 1.)⁹⁴.

Po čl. 20. ZZTP-a pravna osoba dužna je čuvati kao tajnu i podatke sljedeće: „sve podatke koje je saznala kao poslovnu tajnu od drugih pravnih osoba, podatke koji se odnose na poslove koje pravna osoba obavlja za potrebe oružanih snaga, redarstvenih vlasti Republike Hrvatske ili drugih javnih tijela, ako su zaštićeni odgovarajućim stupnjem tajnosti, sve podatke koji sadrže ponude na natječaj ili dražbu, sve podatke koji su zakonom, drugim propisom ili općim aktom doneseni na temelju zakona utvrđeni tajnim podacima od posebnog gospodarskog značenja“ (ZZTP, čl. 20.)⁹⁵. Također, sve podatke koji se smatraju poslovnom tajnom a temelje se općim aktom mogu biti objavljene drugim ovlaštenim osobama (ZZTP, čl.

⁹² ZOS, čl. 386. st. 1.

⁹³ ZOS, čl. 387. st. 1.

⁹⁴ ZZTP, „NN 108/96“ čl. 19. st. 1.

⁹⁵ ZZTP, čl. 20.

21.)⁹⁶.

Ukoliko je objavljivanje nekog podatka koji se smatra poslovnom tajnom nužno potrebno da bi se određeni poslovi izvršili, ovlaštena osoba obvezna je nazočne koji su prisutni na sjednicama upozoriti da se podatak smatra poslovnom tajnom te se to neće smatrati povredom čuvanja poslovne tajne (ZZTP, čl. 24.)⁹⁷.

Kazne za odavanje poslovnih tajni propisane su kaznenim zakonom čl. 262.:

1. „Ako se neovlašteno drugome priopći ili na neki drugi način učini pristupačnim podacima koji su poslovna tajna, kao i tko pribavlja takve podatke s ciljem da ih preda neovlaštenoj osobi kaznit će se kaznom zatvora do tri godine“,
2. „Ako počinitelj sebi ili drugome pribavio znatnu imovinsku korist ili prouzročio znatnu štetu, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina“ (Kazneni zakon „NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22“, čl. 262.)⁹⁸.

⁹⁶ ZZTP, čl. 21.

⁹⁷ ZZTP, čl. 24.

⁹⁸ Kazneni zakon „NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22“, čl. 262.

4. PRAVNA REGULATIVA U PODRUČJU TAJNOSTI PODATAKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Da bi se stvorio jedinstveni informacijski prostor u području tajnosti podataka ono mora imati povjerenje, cjelovitost te raspoloživost mnogih vrsta podataka.

4.1. Ustav Republike Hrvatske

Svaka društvena i politička zajednica koja se na formalni i pravni način ostvaruje u državi utemeljena je Ustavom. Hrvatski Sabor je u ime hrvatskog naroda 22. prosinca 1990. godine donio Ustav koji je u razdoblju od 20 godina bio izmijenjen nekoliko puta⁹⁹.

U samom okviru pravnog sustava suvremene države ustavno pravo bilo je od pamtijevejeka od temeljne važnosti. Po čl. 49. st. 1. Ustava Republike Hrvatske pročišćeni tekst (NN, 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14) jamči se da: „Temelj gospodarskog ustroja Republike Hrvatske su poduzetnička i tržišna sloboda“ također, odredbom čl. 69. st. 1. Ustava Republike Hrvatske zajamčena je: „Sloboda znanstvenog, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva“ (Ustav RH, čl. 49. st. 1. i čl. 69. st. 1.)¹⁰⁰.

III. dio Ustava RH pod naslovom „Zaštita ljudskih prava i temeljnih sloboda“ uvelike je od velikog značaja za ustavno-pravni okviru po pitanju područja zaštite osobnih podataka i osobnosti u Ustavu RH¹⁰¹. Ustav RH po čl. 22. naglašava: „Čovjekova je sloboda i osobnost nepovrediva te se nikome ne smije oduzeti ili ograničiti sloboda, osim kada je to određeno Zakonom, o čemu odlučuje sud“ (Ustav RH, čl. 22.)¹⁰². Nadalje Ustav RH po čl. 38 naglašena je: „Jamči se sloboda mišljenja i izražavanja misli te ono obuhvaća slobodu tiska i drugih sredstava priopćavanja, slobodu govora i javnog nastupa i slobodno osnivanje svih ustanova javnog priopćavanja“ (Ustav RH, čl. 38.)¹⁰³.

⁹⁹ Bačić, A. Ustavno pravo Republike Hrvatske praktikum, str. 111.

¹⁰⁰ Ustava Republike Hrvatske pročišćeni tekst (NN, 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), čl. 49. st. 1. I čl. 69. st. 1..

¹⁰¹ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D., Op. cit. str. 686.

¹⁰² Ustav RH, čl. 22.

¹⁰³ Ustav RH, čl. 38.

4.2. Zakon o tajnosti podataka

Zakonom o tajnosti podataka utvrđeni su „klasificirani” i „neklasificirani podatci”, „stupnjevi tajnosti”, „postupak klasifikacije” i „deklasifikacije”, pristup klasificiranim i neklasificiranim podacima (ZTP, čl. 1. st. 1)¹⁰⁴ te njihova zaštita u Republici Hrvatskoj. Zakon o tajnosti podataka odnosi se na državna tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe s javnim ovlastima te pravne i fizičke osobe koje, u skladu s ZTP-
im odredbama ostvare pristup ili postupaju s klasificiranim i neklasificiranim podacima (ZTP, čl. 1. st. 2)¹⁰⁵.

Zakon o tajnosti podataka sastoji se od određenih pojmova kao što su:

- po čl. 2. t.1. ZTP-a: „podatak predstavlja svaki dokument tj, svaki napisani, umnoženi, nacrtani, slikovni, tiskani, snimljeni, fotografirani, magnetni, optički, elektronički ili neki drugi zapis podatka, saznanja, mjera, postupka, predmeta, usmenog priopćenja ili informacije, koja bez obzira na svoju strukturu ima vrlo važnu povjerljivost i cjelovitost za svog vlasnika“ (ZTP, čl. 2. t. 1.)¹⁰⁶,
- po čl. 2. t. 2. ZTP-a: „klasificirani podatak smatra se onim za kojeg je nadležno tijelo u propisanom postupku takvo označilo te za kojeg je utvrđen stupanj tajnosti. Klasificiranim podatkom smatra se i onaj podatak koji je označen predan drugoj državi, međunarodnoj organizaciji ili instituciji od strane Republike Hrvatske s kojom surađuju“ (ZTP, čl. 2. t. 2.)¹⁰⁷,
- po čl. 2. t. 3. ZTP-a: „neklasificirani podatak smatra se onim podatkom koji se bez utvrđenog stupnja tajnosti koristi u službene svrhe, te kojeg je Republika Hrvatska tako označenog predala drugoj državi, međunarodnoj organizaciji ili instituciji s kojom Republika Hrvatska surađuje“ (ZTP, čl. 2. t. 3.)¹⁰⁸,
- po čl. 2. t. 4. ZTP-a: „klasifikacija podatka označava postupak kojim se utvrđuje jedan od stupnjeva tajnosti podatka s obzirom na stupanj ugroze i područje ovim Zakonom zaštićenih vrijednosti“ (ZTP, čl. 2. t. 4.)¹⁰⁹,
- po čl. 2. t. 5. ZTP-a: „deklasifikacija podatka označava postupak s kojim se

¹⁰⁴ ZTP, čl. 1. st. 1.

¹⁰⁵ ZTP, čl. 1. st. 2.

¹⁰⁶ ZTP, čl. 2. t. 1.

¹⁰⁷ ZTP, čl. 2. t. 2.

¹⁰⁸ ZTP, čl. 2. t. 3.

¹⁰⁹ ZTP, čl. 2. t. 4.

utvrđuje prestanak postojanja razloga zbog kojih je određeni podatak klasificiran odgovarajućim stupnjem tajnosti, zbog čega podatak postaje neklasificiran s ograničenom uporabom samo u službene svrhe“ (ZTP, čl. 2. t. 5)¹¹⁰,

- po čl. 2. t. 6. ZTP-a: „vlasnik podatka smatra se nadležno tijelo u okviru čijeg djelovanja je klasificirani ili neklasificirani podatak nastao“ (ZTP, čl. 2. t. 6.)¹¹¹, „certifikatom se podrazumijeva uvjerenje o sigurnosnoj provjeri pomoću kojeg se omogućava pristup klasificiranim podacima“ (ZTP, čl. 2. t. 7.)¹¹².

4.3. Stupnjevi tajnosti podataka

Prema čl. 4. Zakona o tajnosti podataka stupnjevi klasificiranih podataka smatraju se stupnjevi „Vrlo tajno“, „Tajno“, „Povjerljivo“ i „Ograničeno“. Po navedenim stupnjevima mogu se kategorizirati podatci koji su u okvirima državnih tijela u područjima obrane, sigurnosno - obavještajnog sustava, vanjskih poslova, javne sigurnosti, kaznenog postupka te znanosti, tehnologije, javnih financija i gospodarstva ako navedeni podatci imaju sigurnosni interes za Republiku Hrvatsku (ZTP, čl. 5)¹¹³.

Podaci čije bi neovlašteno otkrivanje nanijelo nepopravljivo štetu nacionalnoj sigurnosti i vitalnim interesima Republike Hrvatske, a posebno vrijednostima Ustavom utvrđenog ustrojstva Republike Hrvatske, neovisnosti, cjelovitosti i sigurnosti Republike Hrvatske, međunarodnim odnosima Republike Hrvatske, obrambenoj sposobnosti i sigurnosno – obavještajnom sustavu, sigurnosti građana, osnovnim gospodarskim i financijskim sustavima Republike Hrvatske, znanstvenim otkrićima, pronalascima i tehnologiji od važnosti za nacionalnu sigurnost Republike Hrvatske označavaju se stupnjem tajnosti „Vrlo tajno“ (ZTP, čl. 6)¹¹⁴.

Podaci čija bi posljedica neovlaštenog otkrivanja nanijela veliku štetu vrijednostima navedenim u čl. 6. ZTP-a označavaju se stupnjem tajnosti „Tajno“ (ZTP, čl. 7)¹¹⁵.

Podaci čija bi posljedica neovlaštenog otkrivanja nanijela veliku štetu vrijednostima navedenim u čl. 6. ZTP-a označavaju se stupnjem tajnosti „Povjerljivo“ (ZTP, čl. 8)¹¹⁶.

¹¹⁰ ZTP, čl. 2. t. 5.

¹¹¹ ZTP, čl. 2. t. 6.

¹¹² ZTP, čl. 2. t. 7.

¹¹³ ZTP, čl. 5.

¹¹⁴ ZTP, čl. 6.

¹¹⁵ ZTP, čl. 7.

¹¹⁶ ZTP, čl. 8.

Podaci čija bi posljedica otkrivanja nanijela štetu djelovanja i izvršavanja zadaće državnih tijela prilikom obavljanja poslova iz djelokruga državnih tijela u područjima obrane, sigurnosno – obavještajnoga sustava ako su navedeni podaci od sigurnosnih interesa za Republiku Hrvatsku označavaju se stupnjem tajnosti „Ograničeno“ (ZTP, čl. 9)¹¹⁷.

4.4. Pristup podacima

Pristup klasificiranim podacima ostvaruju osobe kojima je ono potrebno da bi odradili određeni posao te koji su dobili Uvjerenje o obavljenoj sigurnosnoj provjeri („certifikat“), (ZTP, čl. 18. st. 1.)¹¹⁸. Pravo na pristup klasificiranim podacima ostvaruju „državna tijela“, „tijela jedinica lokalne“ i „područne (regionalne) samouprave“, „pravne osobe“ koje imaju javne ovlasti te „pravne“ i „fizičke“ osobe (podnositelji zahtjeva) te su ovlašteni za podnošenje zahtjeva za izdavanje certifikata za zaposlenike (ZTP, čl. 18. st. 2)¹¹⁹.

Uredu Vijeća za nacionalnu sigurnost podnosi se zahtjev za izdavanje certifikata u pisanom obliku te ono mora sadržavati ime i prezime osobe, dužnost ili poslove u okviru kojih pristupa klasificiranim podacima i stupanj tajnosti za koji se certifikat traži (ZTP, čl. 18. st. 3)¹²⁰. Stupnjevi tajnosti za koji se certifikat izdaje na rok od pet godina su „Vrlo tajno“, „Tajno“ i „Povjerljivo“ i sami certifikat predstavlja neklasificirani podatak (ZTP, čl. 18. st. 4.)¹²¹. Naime, oni izdavaju certifikat kada se utvrdi da ne postoji sigurnosna zapreka (ZTP, čl. 18. st. 5.)¹²².

Sigurnosna zapreka smatra se netočno davanje podatka u upitnicima za sigurnosnu provjeru (ZTP, čl. 18. st. 6.)¹²³ te se njihovo postojanje utvrđuje na temelju sigurnosnih provjera za koju je ovlaštena nadležna sigurnosno – obavještajna agencija (ZTP, čl. 18. st. 5.)¹²⁴.

¹¹⁷ ZTP, čl. 9.

¹¹⁸ ZTP, čl. 18. st. 1.

¹¹⁹ ZTP, čl. 18. st. 2.

¹²⁰ ZTP, čl. 18. st. 3.

¹²¹ ZTP, čl. 18. st. 4.

¹²² ZTP, čl. 18. st. 5.

¹²³ ZTP, čl. 18. st. 6.

¹²⁴ ZTP, čl. 18. st. 5.

4.5. Zaštita podataka

Dužnost čuvanja tajnosti klasificiranog podatka za vrijeme i nakon prestanka obavljanja dužnosti po čl. 26. ZTP-a odnosi se na: „dužnosnike i zaposlenike državnih tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravnih osoba s javnim ovlastima, kao i na pravne i fizičke osobe koje ostvare pristup ili postupaju s klasificiranim ili neklasificiranim podacima, sve dok je podatak utvrđen jednim od stupnjeva tajnosti ili dok se odlukom vlasnika ne oslobode obveze čuvanja tajnosti“ (ZTP, čl. 26.)¹²⁵.

Ukoliko se dogodi da se podatak uništi ili postane dostupan osobama koje nemaju ovlast, vlasnik ima pravo poduzeti sve mjere da bi uklonio stvaranje potencijalnih štetnih posljedica, te pokrenuti određene postupke da bi utvrdili odgovornost i pravovremeno o tome izvjestili Ured Vijeća za nacionalnu sigurnost (ZTP, čl. 27. st. 1.)¹²⁶. U situaciji kada dođe do uništenja podatka i sl. u tijelu koje nije vlasnik podatka, odgovorna osoba tog tijela dužna je odmah o tome obavijestiti vlasnika podatka te je on dužan odmah pokrenuti postupak za utvrđivanje odgovornosti i istodobno izvjestiti Ured Vijeća za nacionalnu sigurnosti (ZTP, čl. 27. st. 2.)¹²⁷.

4.6. Zakon o informacijskoj sigurnosti

Stanje povjerljivosti, cjelovitosti i raspoloživosti podataka definira informacijsku sigurnost koja se primjenom određenih mjera i standarda informacijske sigurnosti postiže¹²⁸.

Kada je riječ o informacijskoj sigurnosti, postojeća zakonska regulativa usmjerena je na pojam informacijske sigurnosti, mjere i standard informacijske sigurnosti, područja informacijske sigurnosti i definiranju nadležnih tijela koji su ovlaštene za donošenje, provođenje i nadzor mjera i standarda informacijske sigurnosti¹²⁹.

U Republici Hrvatskoj zakonska regulativa za područje informacijske sigurnosti definirana je:

- Zakon o informacijskoj sigurnosti (Narodne novine 79/2007),
- Uredba o mjerama informacijske sigurnosti (Narodne novine 46/2008),

¹²⁵ ZTP, čl. 26.

¹²⁶ ZTP, čl. 27. st. 1.

¹²⁷ ZTP, čl. 27. st. 2

¹²⁸ Zakon o informacijskoj sigurnosti (Narodne novine 79/2007), čl. 2.

¹²⁹ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D., Op. cit. str. 712

- Uredba o Hrvatskoj informacijskoj – dokumentacijskoj referalnoj agenciji (Narodne novine br. 43/1994, br. 32/2001),
- Uredba o unutarnjem ustrojstvu i načinu rada Hrvatske informacijsko – dokumentacijske referalne agencije (Narodne novine br. 20/2007),
- Pravilni o kriterijima ustrojavanja radnih mjesta savjetnika za informacijsku sigurnost (Narodne novine br. 100/2008).

4.7. Mjere i standardi informacijske sigurnosti

Po Zakonu o informacijskoj sigurnosti utvrđuje se informacijska sigurnost, mjere i standardi informacijske sigurnosti, te područja informacijske sigurnosti (ZIS, čl. 1. st. 1.)¹³⁰. Minimalni kriteriji za zaštitu klasificiranih i neklasificiranih podataka utvrđuje se mjerama i standardima informacijske sigurnosti (ZIS, čl. 3.)¹³¹ u „državnim tijelima, tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te na pravnim osobama s javnim ovlastima i na fizičkim i pravnim osobama” (ZIS, čl. 1. st. 2. i 3.)¹³².

Opća pravila zaštite podataka koja se temelje na fizičkim, tehničkim ili organizacijskim razinama smatraju se mjerom informacijske sigurnosti (ZIS, čl. 2. st. 2.)¹³³, koja se utvrđuje za klasificirane i neklasificirane podatke (ZIS, čl. 4. st. 1.)¹³⁴.

Mjere i standardi informacijske sigurnosti utvrđuju se sukladno stupnju tajnosti, broju, vrsti i ugrozbama klasificiranih i neklasificiranih podataka na određenoj lokaciji (ZIS, čl. 4. st. 2.)¹³⁵, te su dužni stalno provoditi sigurnosnu prosudbu ugrozbe za klasificirane podatke stupnja tajnosti „Povjerljivo“, „Tajno“ i „Vrlo tajno“ (ZIS, čl. 4. st. 3.)¹³⁶. Prema čl. 5. navedeno je da mjere i standardi informacijske sigurnosti sadrže: „nadzor pristupa i postupanja s klasificiranim podacima, postupanje prilikom neovlaštenog otkrivanja i gubitka klasificiranih podataka, planiranje mjera prilikom izvanrednih situacija, ustrojavanje posebnih fondova podataka za podatke klasificirane u RH te za klasificirane podatke koje je predala druga država, međunarodna organizacija ili institucija s kojom Republika Hrvatska surađuje”

¹³⁰ ZIS, čl. 1. st. 1

¹³¹ ZIS, čl. 3.

¹³² ZIS, čl. 1. st. 2. i 3.

¹³³ ZIS, čl. 2. st. 2.

¹³⁴ ZIS, čl. 4. st. 1.

¹³⁵ ZIS, čl. 4. st. 2.

¹³⁶ ZIS, čl. 4. st. 3.

(ZIS, čl. 5.)¹³⁷. Za zaštitu neklasificiranih podataka mjere i standardi informacijske sigurnosti utvrđeni su u skladu smjerama i standardima zakona propisanim za zaštitu osobnih podataka građana (ZIS, čl. 6. st. 1.)¹³⁸. Stupnjem tajnosti „Ograničeno“ za zaštitu utvrđuju se mjere i standardi informacijske sigurnosti uz prethodnu provjeru primjene propisanih mjera i standarda za klasificirane podatke i primjenu mjera i standarda propisanih za stupanj tajnosti „Ograničeno“ (ZIS, čl. 6. st. 2.)¹³⁹.

4.8. Područja informacijske sigurnosti

Podjela informacijske sigurnosti na pet područja s glavnim ciljem sustavne i učinkovite realizacije donošenja, primjene i nadzora mjera i standarda informacijske sigurnosti.

Područja na kojima se propisuju mjere i standardi informacijske sigurnosti¹⁴⁰:

1. U čl. 9. ZIS-a navodi da: „Sigurnosna provjera u kojoj se utvrđuju mjere i standardi informacijske sigurnosti označava područje informacijske sigurnosti koji se primjenjuju na osobe koje imaju pristup klasificiranim podacima (ZIS, čl. 9. st. 1.)¹⁴¹. Državna tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe s javnim ovlastima te tijela i pravne osobe koji primjenjuju klasificirane podatke stupnja tajnosti („Povjerljivo“, „Tajno“, „Vrlo tajno“) obvezni su ustrojiti popis osoba koji imaju pristup klasificiranim podacima i formirati registar zaprimljenih certifikata s rokovima važenja certifikata“ (ZIS, čl. 9. st. 3.)¹⁴².
2. U čl. 10. ZIS-a navodi da: „Fizička sigurnost označava područje informacijske sigurnosti u kojoj se utvrđuju mjere i standardi informacijske sigurnosti u svrhu zaštite objekta, prostora i uređaja u kojem se nalaze klasificirani podaci (ZIS, čl. 10. st. 1.)¹⁴³. Državna tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe s javnim ovlastima te tijela i pravne osobe koji upotrebljavaju klasificirane podatke stupnja tajnosti „Povjerljivo“, „Tajno“ i „Vrlo

¹³⁷ ZIS, čl. 5.

¹³⁸ ZIS, čl. 6. st. 1.

¹³⁹ ZIS, čl. 6. st. 2.

¹⁴⁰ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D., Op. cit. str. 714.

¹⁴¹ ZIS, čl. 9. st. 1.

¹⁴² ZIS, čl. 9. st. 3.

¹⁴³ ZIS, čl. 10. st. 1.

tajno“ obvezni su izvršiti kategorizaciju objekata i prostora na sigurnosne zone, propisane mjerama i standardima informacijske sigurnosti“ (ZIS, čl. 10. st. 2.)¹⁴⁴.

3. U čl. 11. ZIS-a navodi da: „Sigurnost podataka označava područje informacijske sigurnosti za koje se utvrđuju mjere i standardi informacijske sigurnosti koje se primjenjuju kao opće zaštitne mjere za prevenciju, otkrivanje i otklanjanje štete od gubitka ili neovlaštenog otkrivanja klasificiranih i neklasificiranih podataka (ZIS, čl. 11. st. 1.)¹⁴⁵. Državna tijela, tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne osobe s javnim ovlastima te tijela i pravne osobe koji upotrebljavaju klasificirane i neklasificirane podatke u svom djelokrugu, obvezni su primijeniti procedure o postupanju s klasificiranim i neklasificiranim podacima, o sadržaju i načinu vođenja evidencije o obavljenim uvidima u klasificirane podatke te nadzoru sigurnosti podataka, propisanim mjerama i standardima informacijske sigurnosti“ (ZIS, čl. 11. st. 2.)¹⁴⁶.
4. U čl. 12. navodi da: „Sigurnost informacijskoga sustava označava područje u kojem informacijske sigurnosti utvrđuju mjere i standarde informacijske sigurnosti klasificiranih i neklasificiranih podataka koji se obrađuje, pohranjuju ili prenose u informacijskom sustavu te zaštite cjelovitosti i raspoloživosti informacijskog sustava u procesu planiranja, projektiranja, izgradnje, uporabe i prestanka rada informacijskog sustava (ZIS, čl. 12. st. 1.)¹⁴⁷. Za informacijski sustav u kojem se upotrebljavaju klasificirani podaci stupnja tajnosti „Povjerljivo“, „Tajno“ i „Vrlo tajno“ obnaša se sigurnosna akreditacija informacijskog sustava (ZIS, čl. 12. st. 2.)¹⁴⁸. Središnja državna tijela koja sudjeluju u procesu trebaju steći certifikat razine „Povjerljivo“, „Tajno“ i „Vrlo tajno“ (ZIS, čl. 12. st. 5.)¹⁴⁹ te za prostore u kojima se nalaze informacijski sustavi poduzimaju se mjere fizičke zaštite u skladu najvišoj razini tajnosti klasificiranih podataka u kojima se oni obrađuju, pohranjuju ili prenose (ZIS, čl. 12. st. 4.)¹⁵⁰. Na temelju preuzimanja odgovarajućih registara međunarodnih organizacija ustrojava se registar certificirane opreme i

¹⁴⁴ ZIS, čl. 10. st. 2.

¹⁴⁵ ZIS, čl. 11. st. 1.

¹⁴⁶ ZIS, čl. 11. st. 2.

¹⁴⁷ ZIS, čl. 12. st. 1.

¹⁴⁸ ZIS, čl. 12. st. 2.

¹⁴⁹ ZIS, čl. 12. st. 5.

¹⁵⁰ ZIS, čl. 12. st. 4.

uređaja u skladu s odgovarajućim međunarodnim normama“ (ZIS, čl. 12. st. 5.)¹⁵¹.

5. U čl. 13. ZIS-a navodi da: „Sigurnost poslovne suradnje označava područje u kojem se za informacijsku sigurnost primjenjuju propisane mjere i standardi informacijske sigurnosti koji su potrebni za provedbu natječaja ili ugovora s klasificiranom dokumentacijom na temelju čega se obvezuje pravne i fizičke osobe koje ostvaruju pristup ili postupaju s klasificiranim i neklasificiranim podacima (ZIS, čl. 13. st. 1.)¹⁵². Obvezni su pribaviti uvjerenje o sigurnosnoj provjeri pravne osobe (certifikat poslovne sigurnosti) (ZIS, čl. 13. st. 2.)¹⁵³ koji izdaje središnje državno tijelo za informacijsku sigurnost“ (ZIS, čl. 13. st. 6.)¹⁵⁴.

¹⁵¹ ZIS, čl. 12. st. 5.

¹⁵² ZIS, čl. 13. st. 1.

¹⁵³ ZIS, čl. 13. st. 2.

¹⁵⁴ ZIS, čl. 13. st. 6.

5. REZULTATI

Na kraju provedenog istraživanja došli smo do razlika u zaštiti intelektualnog vlasništva poslovnom tajnom i patentom, a rezultati provedenog istraživanja prikazani su u sljedećoj tablici:

	PATENT	POSLOVNA TAJNA
Otkrivanje kodificiranog znanja	Da	Ne
Otkrivanje prešutnog znanja	Ne	Ne
Dopušten obrnuti inženjering	Uglavnom ne	Da
Predmet	Zakonski	Širi
Vremenski raspored	Nakon izuma	Bilo kada
Proces naspram proizvoda	Uglavnom proizvodi	Oboje
Trajanje zaštite	20 godina (ako se ne ospori)	Neograničeno (potencijalno)
Troškovi	Visoki troškovi za ishođenje	Visoki kontinuirani troškovi za održavanje tajnosti
Usklađivanje na europskoj razini	Da	Nakon prijenosa direktive
Ugovorne klauzule o neotkrivanju	Ne	Da
Potrebne unutarnje kontrole za utvrđivanje prava	Ne	Da
Isključivo pravo na upotrebu	Da	Ne

Tablica 1. Usporedba poslovnih tajni i patenta

Izvor: http://www.stop-krivotvorinama-i-piratstvu.hr/files/file/pdf/studije/EUIPO_zastita_inovacija_poslovne_tajne_patenti.pdf

Tablicom 1 smo prikazali usporedbu poslovne tajne i patenta na temelju čega izumitelj ili inovator može odlučiti što izabrati za njegov izum. Između ta dva načina zaštite postoje velike razlike no odluka često biva jednostavna.

6. RASPRAVA

Zaštita intelektualnog vlasništva tajnom moguća je pomoću patentnog prava i poslovne tajne.

6.1. Patentno pravo

Patent (*lat.litteras patentes, tj. javno pismo*¹⁵⁵) predstavlja potpuno pravo za novo rješenje tehničkog problema. Dok traje patentna zaštita vlasnik ima potpuno pravo drugim osobama pružiti licencu ili im u potpunosti predati vlasništvo. Patent se priznaje za izum koji označava proizvode, postupke ili primjene. Vrijeme trajanja zaštićenog patenta ne može biti duže od 20 godina u odnosu na datum prijave patenta, nakon čega patentni izum postaje dostupan javnosti za uporabu¹⁵⁶.

U renesansnom dobu jedan od izraženih problema u zaštiti izuma predstavljalo je kopiranje tuđih izuma i svojatanja uz manje dorade. Patentno pravo prvi put je predano u Italiji petnaestog stoljeća kao i zaštita koja je trajala tri godine Filippou B., 1421. godine kada mu je grad Firence to omogućio za sredstva unošenja robe na rijeku Arno. Zaštita koju su izumitelji uživali bila im je od velike pomoći, njihova zainteresiranost najbolje se očituje u dokumentu o susretu 1427. godine Brunelleschia u to vrijeme najvažniji izumitelj Mariano di Jacopom T. uz njegov interes o zaštiti. Prvi zakon o patentima koji je stupio na snagu 1710. godine je Statut engleske kraljice Anne (1665.-1714.) te ga smatraju izvornikom patentnoga i autorskog prava, tj. intelektualnog vlasništva¹⁵⁷.

Ukoliko izumitelj ne prijavi patent, svoj izum može definirati kao poslovnu tajnu i ne otkrivajući detalje okolini sam ga upotrebljavati.

6.2. Poslovna tajna

Definicija poslovne tajne razlikuje se od sektora do sektora, naime ona uvelike u poslovnom svijetu pomaže u borbi s konkurencijama. Zahvaljujući poslovnoj tajni poslodavac

¹⁵⁵ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D., Op. cit., str . 114

¹⁵⁶ Podatak na stranici: <https://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/patenti/sto-je-patent/> 11.06.2023.

¹⁵⁷ Izumi i izumitelji, Gojko Nikolić Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno-tehnološki fakultet, Zagreb, Hrvatska, str. 209.

može konkurirati i nametati se drugim poslovnim subjektima. Ono što razlikuje poslovnu tajnu od patenta, žiga i drugih oblika zaštite intelektualnog vlasništva je karakteristika njene zaštite, tj. zaštićena je tako da ni u kojem trenutku ne biva otkivena. Poslovna tajna nema vremensko ograničenje, s druge strane samu tajnu je vrlo lako otkriti te nositelj gubi sve pravne mogućnosti s napomenom da tu tajnu ne smije otkriti. Naime, tajnu koju nadležni patentni sud otkrije ovakva situacija ne može biti ostvarena. Zbog razvoja tehnoloških sredstava sve je teže očuvati poslovnu praksu ili "know-how" jer je njihova materija osjetljiva i lako ranjiva.

Prednosti poslovne tajne su:

- bogat raspon sadržaja koji može biti zaštićen uz one izume koji ako ne ispune sve uvjete da bi ostvarili zaštitu patentom
- službena registracija nije obvezna s čim se ne stvaraju dodatni troškovi
- odnosi se na inovacije koje se nalaze u početnoj fazi
- otkrivanje izuma nije obvezno
- u svrhu zaštite inovacije može biti iskorišteno zajedno s oblicima zaštite intelektualnog vlasništva
- vremensko trajanje zaštite nije ograničenom.

Neki od nedostataka poslovne tajne u usporedbi na registrirana prava intelektualnog vlasništva:

- poslovna tajna ne ulazi pod zaštitu zbog toga što ne spada pod pravo intelektualnog vlasništva. Znaju se događati situacije pred sudom u svrhu dokazivanja ako se određene mjere nisu poduzele u predviđeno vrijeme,
- izum nije zaštićen od reprodukcije putem obrnutog inženjeringa,
- kako bi se poslovna tajna zaštitila od mogućih zloupotrebljavanja te kako bi to bilo priznato pred sudom zahtijevaju se dodatna ulaganja i kontinuirane troškove u svrhu unutarnjih kontrola,
- potrebne su neke odredbe za neotkrivanje ugovora zaposlenika i njihovog međusobnog natjecanja što omogućuje da se onemogućava zaposlenikova mobilnost i isplati odšteta ukoliko dođe do povrede,

- pravni lijek razlikuje se o sudskoj nadležnosti zbog toga je sam način primjene za poslovne tajne upitan.

6.3. Ugovor „know-how“

Naziv ugovora ne prevodi se na druge jezike i upotrebljava se kao termin u cijelom pravnom i poslovnom svijetu. Samo značenje naziva „know-how“ potječe iz engleskih korijenja te na engleskom jeziku znači „znati kako“. Sam pojam „know-how“ nije u potpunosti definiran a temelju pravne teorije, zbog toga ostaje i dalje nerazjašnjen.

Zaštita „know-how“ se razlikuje od zemlja do zemlje, on za razliku od patenta nema pravnu zaštitu u domaćem i međunarodnom prometu. Da bi zaštitili imovinu obvezujuće je na formalan način propisati obvezu da se podaci nerazotkrivaju. Zaštitu „know-howa“ možemo osigurati ugovorom, pravilnikom o deliktним odgovornostima i poslovnim tajnama. U poslovnom svijetu najčešće su situacije da se zaposlenima koji uživaju u informacijama u okviru poslovne tajne nameće obveza da navedeno ne postane dostupno ne ovlaštenima, što se nije pokazalo učinkovito. Naime, kada se dogodi neugodan raskid ugovora, zaposleni najčešće iz ljutnje, mrženje ili osvete kako bi naštetio svom poslodavcu otkrije konkurenciji sadržaj „know-howa“. Odgovorne osobe za nastalu štetu povrede obveze čuvanja tajnosti „know-howa“ u nekim drugim zemljama mogu odgovarati kazneno, što naime ima mnoge nedostatke kao što su situacije gdje poslodavac mora uvjeriti državnog odvjetnika da ima problem u čuvanju poslovne tajne te da bi trebalo pokrenuti postupak i kaznenopravna sankcija neće oštećenom poslodavcu nadoknaditi štetu koju mu je nanijelo otkrivanje poslovne tajne te je neće učiniti ponovno tajnom tj. nedostupno drugima, no ono ipak može uvelike pripomoći drugim poslodavcima da suzbije buduće prekršitelje¹⁵⁸.

¹⁵⁸ Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D., Op. cit., str . 374

7. ZAKLJUČAK

Poslovne tajne i patenti su oblici intelektualnog vlasništva koji se najčešće koriste za zaštitu inovacija. Uzimajući u obzir njihove međusobne sličnosti i razlike, tj. prednosti i nedostatke izumitelj odlučuje na koji će način zaštititi svoj izum. Poslovna tajna kao oblik intelektualnog vlasništva ne uključuje subjektivno isključivo pravo što je uobičajena praksa kod drugih prava intelektualnog vlasništva. Poslovnu tajnu karakterizira neograničeno vrijeme trajanja te ne postojanje troška provođenja postupka registracije. Patent, za razliku od poslovne tajne, je ograničen na trajanje od 20 godina nakon čega može doći do stvaranja konkurencije. Međutim, zaštita patenta štiti poduzeća kako bi bila što konkurentnija na tržištu pružajući im mogućnost pravovremene reakcije na moguće zloupotrebe izuma. Poslovna tajna i patent nisu međusobno isključivi jer izumitelji često drže u tajnosti svoj izum sve do trenutka objave patenta, što uključuje i korištenje patentiranog izuma koje se često štiti poslovnom tajnom. U nekim slučajevima preporuka je koristiti obje metode zaštite istovremeno zbog njihovog međusobnog nadopunjavanja. Ukoliko se izumitelj odluči na kombinaciju navedenih zaštita, neki dijelovi njegovog izuma biti će zaštićeni patentom, dok će se drugi čuvati u tajnosti.

8. LITERATURA

ZAKONI:

- Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima (NN 111/2021, na snazi od 22.10.2021.),
- Zakon o tajnosti podataka (NN 79/07. 86/12, na snazi od 07.08.2007.),
- Zakon o zaštiti osobnih podataka (NN 106/2012, na snazi od 17.09.2012.),
- Zakon o liječništvu (NN 121/03, 117/08),
- Zakona o zaštiti prava pacijenta (NN 169/04, 37/08),
- Ustav Repulike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14),
- Kazneni Zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22, na snazi od 01.01.2023.),
- Zakon o odvjetništvu (NN 09/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11, 126/21, na snazi od 02.12.2021.),
- Zakonom o bankama (NN, 84/2002),
- Zakonom o osiguranju (NN 30/15, 112/18, 63/20, 133/20, 151/22, na snazi od 01.01.2023.),
- Zakon o medijima (NN 59/04, 84/11, 81/13, 114/22, na snazi od 01.01.2023.),
- Zakon o javnome bilježništvu, (NN 78/93, 29/94, 162/98, 16/07, 75/09, 120/16, 57/22, na snazi od 28.05.2022.),
- Zakon o zaštiti tajnosi podataka (NN 108/96“)
- Zakon o informacijskoj sigurnosti (Narodne novine 79/2007)

KODEKSI:

- Kodeks medicinske etike i deontologije, „NN br. 55/08., 139/15“,
- Kodeks odvjetničke etike
- Kodeks javnobilježničke etike
- Uredba o mjerama informacijske sigurnosti (NN 46/2008), objavljeno 23.4.2008.

KNJIGE I ZNANSTVENI ČLANCI:

- Čizmić, J., Boban, M., Zlatović, D; Nove tehnologije, intelektualno vlasništvo i informacijska sigurnost. Sveučilište u Splitu Pravni fakultet, 2016.
- Blažević, B., Zaštita autorskih moralnih prava, „Hrvatsko sudstvo“, 2, 1998.
- Spaić, V., Teorija autorskog prava i autorsko pravo SFRJ, Zrinski-Čakovec, Zagreb-Beograd-Čakovec, 1983.

- Čizmić, J., Pravo pacijenata na obaviještenost, s posebnim osvrtom na zaštitu tajnosti podataka o zdravstvenom stanju pacijenta. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 29. br. 1, 2008,
- Čizmić, J. Pravo na pristup podacima u medicinskoj dokumentaciji. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 30, No.1, 2009.
- Peran, B., Goreta, M., Vukošić, K. Pojam i vrste tajni. Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, No. 3-4/2015.
- V. Grozdanić, M. Škorić, D. Rittossa: Liječnička tajna u funkciji zaštite privatnosti osoba s duševnim smetnjama. Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, Vol. 64 No. 5-6, 2014.
- Rosana Asić Pukljak, Nacionalna normizacija. Goriva i maziva: časopis za tribologiju, tehniku podmazivanja i primjenu tekućih i plinovitih goriva i inženjerstvo izgaranja, Vol. 47 No. 6, 2008
- Gojko Nikolić Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno-tehnološki fakultet, Zagreb, Hrvatska, Izumi i izumitelji, Vol. 6, No. 4, 2018.)

9. SAŽETAK

Zaštita intelektualnog vlasništva tajnom

Da bi se napredovalo kroz vrijeme potrebno je da smisliti nešto što već nije viđeno, nešto što je drugačije od postojećeg, nešto što će olakšati svakodnevnicu. Kako u Hrvatskoj tako i diljem svijeta izum povećava konkuretnost, a time se povećava i problem zaštite njihovog izuma. Na teritoriju Republike Hrvatske, otkada je stupio na snagu Zakon o patentu, moguća je zaštita oblika intelektualnog vlasništva što je uvelike od pomoći novim izumiteljima. Zaštita intelektualnog vlasništva može se ostvariti samo za poslovanje koje ima komercijalnu vrijednost. Izumitelji biraju svoj oblik zaštite koji naravno ima svoje prednosti, ali i nedostatke. Jedni od najpoznatijih oblika zaštite su patentom i poslovnom tajnom. Kao dio intelektualnog vlasništva poslovna tajna mora zadržati stupanj tajnosti te ne smije biti dostupna javnosti. Poslovna tajna povećava vrijednost poslovanja te postaje važan instrument za inovativnost u poslovanju. Razina zaštite poslovne tajne niža je nego kod patenta. Patent je pravo intelektualnog vlasništva za zaštitu proizvoda kojeg karakterizira dugotrajnost te u konačnici sigurnost i mogućnost usavršavanja.

Ključne riječi: Intelektualno vlasništvo, tajna, poslovna tajna, patent

10. ABSTRACT

Protection of intellectual property by secrecy

In order to progress through time, it is necessary to come up with something that has not been seen before, something that is different from the existing one, something that will make everyday life easier. Both in Croatia and around the world, the invention increases competitiveness, and thus the problem of protecting their invention increases. On the territory of the Republic of Croatia, since the Patent Law came into force, it is possible to protect forms of intellectual property, which is of great help to new inventors. Intellectual property protection can only be achieved for business that has commercial value. One of the most well-known forms of protection are patents and trade secrets. As part of intellectual property, a trade secret must maintain a level of secrecy and must not be available to the public. A trade secret increases the value of business and becomes an important instrument for innovation in business. The level of trade secret protection is lower than that of a patent. A patent is an intellectual property right to protect a product that is characterized by durability and, ultimately, safety and the possibility of improvement.

Key words: Intellectual property, secret, business secret, patent

11. ŽIVOTOPIS

Osobni podaci:

Ime i prezime: Petra Turković

Datum rođenja: 22.12.1998.

Mjesto rođenja: Split

Adresa: Kaštel Lukšić, Svih Svetih 35

Mobitel: 099 435 3024

E-mail: pturkovic98@gmail.com

Obrazovanje:

2021. - ...

Sveučilišni odjel za Forenzične znanosti Split

2019. - 2021. *Stručni prvostupnik javne uprave, VŠS*

Pravni fakultet, Sveučilište u Splitu

2014. - 2019. *Prehrambeni tehničar, SSS*

Prirodoslovno tehnička škola Split

2006.-2014.

Osnovna škola Ostrog

Radno iskustvo:

Radno iskustva sam stjecala kroz razne studentske poslove:

- Od 2018. do 2022. - Store menager u Optici Anda

- Lipanj 2018. - rujanj 2018. - Tezenis (prodavač)

- Godina 2017. – Medika d.d. – Ispomoć u administrativnim poslovima

12. IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

(PRILOG 3)

SVEUČILIŠTE U SPLITU

Sveučilišni odjel za forenzične znanosti

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Petra Turković, izjavljujem da je moj diplomski rad pod naslovom Zaštita intelektualnog vlasništva tajnom.

rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Nijedan dio ovoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan bez citiranja i ne krši ičija autorska prava.

Izjavljujem da nijedan dio ovoga rada nije iskorišten u ijednom drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Split, 06.07.2023.

Potpis studenta/studentice: _____

